

İlāhiyat

Ramazan orucu

ALİ ÖZEK
(İstanbul Yük. İslâm
Enstitüsü Öğretim Üyesi)

ruç, İslâmın ana esaslarından birisidir. Allah Teâlâ Kur'an-ı Keriminde şöyle buyurur:

— «Ey iman edenler! Üzerinize oruç yazıldı (farz kılındı). Nitekim sizden evvelkilere de yazılmış, farz kılınmıştı. Umulur ki, korunursunuz. Oruç sayılı günler olarak yazılmıştır. İçinizden her kim hasta yahut yolcu olur da oruç tutamazsa, diğer günlerde sayısınca tutar. (İhtiyarlık veya başka sebeplerden dolayı) oruç tutmaya takatı olmayanlar fidye versinler. O da bir fakiri doyurmaktır. Her kim gönül rızasile, iyilik isteyerek, fazlaca verirse bu, onun için daha hayırlıdır. Bununla beraber eğer orucun değerini bilir ve büyüklüğünü takdir ederseniz, (yemenize izin verildiği zamanlarda dahi) oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. Kendisinde Kur'an indirilen Ramazan ayı, insanlar için bir hidâyet ve güfrân vesilesidir ve onda Kur'anın hidâyetinden nice âlâmetler vardır. (Bu ay Kur'anın ve Hakka giden yolun rehberidir.) (1) İçinizden her kim bu aya ulaşırsa onda oruç tutsun. Her kim hasta veya yolcu olursa, başka günlerde yerine tutsun. Allah size kolay olanı emreder, size yapamayacağınız zor şeyleri emretmez. Orucun adedini tamamlayınız. Size doğru yolu gösteren Allahı yücelterek her zaman ve her yerde «ALLAHÜ EKBER» deyiniz. Umulur ki, şükredersiniz.» (2).

Buhârî ve Müslimin Ebû Hüreyre yoluyla rivâyet ettikleri bir hadis-i kudside Cenabı Allah şöyle buyuruyor:

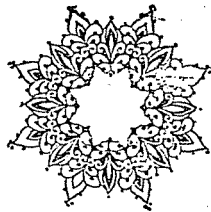
— «Her hayır için on mislinden yediyüz misline kadar sevap verilir, ancak oruç bundan müstesnadır. Oruç benim içindir. Ancak onun sevabını ben dilediğim gibi veririm. (3)

Bu hadis-i şerif, oruç için verilecek sevabın had ve hududu olmadığına delildir. Bu sebeple oruçtan hasil olacak ecir ve sevab hesap miyarlarının üstündedir. Zira kişinin sîdkile gerçekten oruç tutması, ihlâs mertebesine ulaşmak

(1) Kur'an ilk olarak Ramazan ayında nazil olmuştur. İlk nâzil olmaya başladığı gece de Kadir gecesidir.

(2) Bakara Sûresi: 183, 184, 185,

(3) Buhârî ve Müslim, Kitab-üs-savm,

demektir. Oruç tutmak, sabır ve metanet sıfatlarının en kuvvetli şekilde tezâhürü demektir. Allah Teâlâ sabır hakkında Kur'anda «...Ancak sabredenlere ecirleri hesapsız olarak verilecektir.» (4) buyurmuştur.

Resûlullah (S.A.) bir hadîs-i şeriflerinde şöyle buyururlar:

— «Canım yed-i kudretinde olan yüce Allah hakkı için; oruçlu kimsenin ağzından intişar eden koku, Allah yanında misk kokusundan daha güzeldir. Allah Teâlâ buyurur: İhlâs ile oruç tutan kimse yemesini, içmesini, zevkini ancak benim için bırakır. Oruç benim içindir, sevabını bizzat kendim veririm.» (5)

Oruçlu kimsenin ağzında husule gelen koku, —bilindiği gibi— açlık sebebiyle meydana gelen ve hissedildiği takdirde iyi karşılanmayan nâhoş bir kokudur. Allah Teâlâ bununla orucun ve oruçlunun çok büyük olan fazilet ve mertebesini izah etmek istemiştir. Bundaki hikmet, İnsan oğlunun ve insan nefsinin hoşuna gitmeyen bazı şeyler vardır ki, bunlar Allah katında büyük değerler taşır.

Sanki Allah Teâlâ şöyle demek istiyor:

— Ey insanlar! Oruçlu kimselere yaklaştığınız zaman, açlık sebebiyle ağızlarında vücûda gelen kokuyu iştince onlardan kaçarsınız. Zira siz beşersiniz. Gerçekten oruç tutan kimsenin nasıl bir mertebeye yükseldiğini idrak edemezsiniz. Oruçlu kimsenin ağzından çıkan o çirkin koku, Allahın emri olan orucu ifa etmek üzere, kendisine mübah kılınmış bulunan yemesini, içmesini ve zevkini bırakmasından, bana gelen yolun zahmetinden neşet etmiştir. O, benim için miskten daha enfestir.

Malûm olduğu üzere oruç ibâdetlerin en hayırlısıdır. Çünkü oruç, gerçek yaşayış ve hakiki başarının ana temeli olan ihlâsın bir örneğidir. Hayatta muvaffak olmak için daima kuvvetli irade, sağlam iman ve ihlâsa muhtaçız. Oruç kişiyi bunlara alıştıır.

İnsanın Allah katındaki mertebesini yükselten önemli hasletlerden biri de ihlâstır. İhlâs, her işde tam bir iman ve hüsn-ü niyetle hareket etmek demektir. Bir başka deyimle ihlâs, —yapmak istediğimiz iş ne olursa olsun— her şeyden önce onun iyi ve doğru bir iş olduğuna inanarak, benimseyerek işe başlayıp yılmadan devam etmemiz demektir. İhlâs kurtuluşun esası, muvaffakiyetin ana temelidir. İhlâs imanı doğurur ve besler. İhlâs, sabır ve metanetin önderi, cesaretin tâ kendisidir. İhlâs, dava adamlarını birbirlerine bağlayan gerçek bağdır. İhlâs, hürmet ve sevginin arkadaşı, kardeşlik bağlarını en sağlam esaslarla tesis ve bina eden hakiki mimardır. İhlâs, parçalanmış gönülleri tamir eden, cemiyet hayatında tesanüdü yaşatan en hakiki ilâçtır. İhlâs, insan kalbinin nuru, aklın mihmandarı, fatlıların en tatlısı, devaların en kesimidir. İhlâs, beşeriyet ağacının meyvesi, ilâhî bahçelerin gülü ve bül-

bülüdür. İhlâstan mahrum bulunan gönüllerde zorbalık, karanlık, vahşet, çöküntü, kırıklık, enâniyet, ihtiras, alçaklık, hiyânet, gadir gibi beşeriyet için öldürücü zehirlerden ibâret olan bir takım menfur âdet ve hareketler hüküm sürer.

Oruç İslâmın getirdiği ibadet esaslarının en önemlilerinden biridir. Bir hadîs-i şeriflerinde Peygamber efendimiz, orucun, islâmın esaslarını teşkil eden beş temelden biri olduğunu beyan ederek şöyle buyurmuşlardır:

— «İslâmiyet beş temel üzerine bina kılınmıştır. 1) Allahın birliğini ve Hz. Muhammed'in Allahın kulu ve elçisi olduğunu kabul ve tasdik etmek. 2) Namaz kılmak. 3) Zekât vermek. 4) Ramazan orucunu tutmak. 5) Üzerlerine hac farz olan kimselerin hacca gitmeleri. (6)

Oruç tutmanın maddî ve manevî bir çok faydaları olduğundan Cenabı Hak orucu bizden evvel gelip geçmiş milletlere de farz kılınmıştır. Şanı yüce olan Allah insana akıl nime-tini verdi. Mahlûkâtı arasında insanın en üstün yaratık olduğunu Kur'anda bütün kâinata ilân etti. Ve şöyle buyurdu:

«Şüphesiz insanı en güzel yapı ve şekil üzere yarattık.» (7)

Bu âyette beyan edildiği vechile insan, yalnız akıl bakımından değil, şekil ve fiziki yapı bakımından da kürre-i arzda yaşayan canlıların en güzeldir. Yeryüzünde yaşayan bütün hayvanları bir araya toplayıp tetkik etsek, şekil ve biçim bakımından insan kadar güzel ve orijinal olanına rastlayamayız. İnsana Allah tarafından teklif bunun için vâki olmuştur. Bunun yanında Allah Teâlâ bize o güzel cihazı korumamızı emrediyor. İnsan adını taşıyan o cihaz madde ve mâna olmak üzere iki unsurdan meydana gelir. İşte oruç insanı, hem maddî ve hem de mânevî bakımdan geliştirme vesilesi olduğu için farz kılınmıştır.

ORUCUN TARİFİ

Oruç, imsaktan güneş batıncaya kadar yemekten, içmekten ve diğer şehvî isteklerden nefsi menetmektir. Orucun farziyeti ve bu şekilde tarifi Kur'an ile sâbittir. Orucun faydaları maddî ve mânevî yâni cismî ve ruhî olmak üzere iki kısma ayrılır. Oruç insan cismî üzerinde bir çok ilâçların vazifesini gören hakiki bir deva mahiyetini arzeder. Hepimizin malûmu olduğu üzere doktorlar bir çok hastalıklar için perhiz verirler. Çünkü hastalıkların pek çoğu insana mide yoluyla gelir. Avrupalı büyük doktorlardan birisi şöyle diyor: «Eğer insan hayatı boyunca yemesine içmesine dik-

(4) Zümer Sûresi: 10,

(5) Buhârî ve Müslim, Kitab-üs-savm,

(6) Buhârî, kitab-ül-iman,

(7) Tîn Sûresi, 4,

kat etse hasta olmayabilir. Hastalıkların pek çoğu yediğimiz gıdalardan gelir. Hastalıklardan korunmanın tek çaresi, midemize indirdiğimiz şeylere dikkat etmemizdir.»

Binaenaleyh sıhhi bakımdan orucun bir çok faydaları olduğu doktorlar tarafından kabul edilmiştir. Meselâ şeker hastalıkları için (Ensolin) icad edilmeden önce en kesin ilaç perhiz idi. Ensolin icad edildikten sonra dahi perhizin büyük ehemmiyeti vardır. Burada anlatmak istediğimiz şudur:

Bir insan hasta olduktan sonra oruç ile tedavi olamaz. Zaten hasta olan kimselerin oruç tutmamalarına cevaz verilmiştir. O halde bir insan hasta olmazdan evvel sıhhatinin kıymetini bilerek oruç tutmalıdır. Böyle yaptığı takdirde hem oruç borcunu ödemiş, hem de sıhhatini korumuş olur. Yoksa hastalığın pençesine yakalandıktan sonra artık imkânlar uzaklaşmıştır.

Oruç, vücut için bir temizliktir. Mide bir makine olduğuna göre arasına bu makineyi temizlemek ve silmek lâzımdır. İşte oruç mide için bu gibi vazifeleri yapmaktadır. Rivâyet edildiğine göre, Resûlullah devrinde Medineye İranlı doktorlar gelmişler. Bir müddet orada kalan doktorlar müslümanlardan çok az kimsenin müraacaat ettiklerini görünce durumu Resûlullah'a arzemişler ve Resûlullah onlara şu cevabı vermiş:

— «Biz öyle bir milletiz ki, acıkmadan yemeyiz. Yediğimiz vakit de (tam) doymayız.»

ORUCUN MÂNEVİ FAYDALARI

Öruç nefsi terbiye eder, ruhu yükseltir. Bütün gâyesi yemek içmek ve karın doyurmak olan hayvâniyetten nasıl kurtulacağını insana öğretir. Bütün meşguliyetleri Allaha ibâdet ve onu murâkabe olan meleklerin seviyesine, nasıl yükselebileceklerini talim eder. İnsanlarda sabır melekesini geliştirir. Nefsi yenme kuvvetini elde etmek imkânlarını sağlar. Musibetlere tahammül etmeğe alıştıtır. Hayat boyunca karşılaşacağı zorluk ve güçlüklerle karşı kendisini nasıl koruması icab edeceğini öğretir. Oruç kişiye yaptığı işlerde ihlas ve emânetin fazilet ve üstünlüğünü iş'ar ile, vicdanlarda bu gibi sıfatların nemâ bulmasına hizmet eder. İbâdetde yalnız Allah rızasını talep etmenin en doğru bir amel olduğunu önemle telkin eder.

Oruç insanı, içinde yüzmekte olduğu bu maddî alemde alarak tasavvurumuzun fevkinde olan manevî nur alemlerine yükseltir. İlahî tecelliyâtın kıvancını duyacak kadar üstün mertebelerde yer almasına sebep ve âmil olur. Manevî kirleri temizliyerek ruhumuzu aydınlatır. Oruçlu kimseler hakikaten Allah'a en yakın kimselerdir. Çünkü oruçlu kimse kendisine mubah kılınmış olan bütün zevk ve sefasını bırakarak yalnız Allah'a teveccüh etmiştir. İnsan hayatının devamı ancak yemek içmekle mümkün olduğu gibi, zevk ve sefanın tamamlanması için de şehvî arzula-

rın tatmin edilmesi icab eder. Halbuki oruçlu bir kimse bunların her ikisini de terketmiştir. İşte orucun sonsuz fazilet ve üstünlüğü buradan geliyor. Meselâ bir insan namaz kılar fakat aynı zamanda yer içer. Oruç böyle değildir, oruç beşer olmayı icab ettiren bazı vasıfları ortadan kaldırır. Tek kelime ile hakikaten insanı manevî âlemlere yükselterek, manen meleklerle beraber olmak imkânını sağlar.

Böylece, bütün feyz ve nur âlemleri oruçlu kimselere açılır. Allah ile kul arasındaki perde ortadan kalkar. Sofilerin murakabe ve müşahede mertebesi diye adlandırdıkları yakınlık âlemlerine ancak oruçlu kimseler ulaşabilirler. Bu dereceye (ihsân) derecesi denir.

Bir gün Peygamberimiz (s.a.) efendimiz arkadaşlarıyla beraber bulunurlarken Cebrail bir insan suretine girerek, bembeyaz elbiselerle geliyor. Peygamberimize yaklaşarak soruyor:

— Yâ Resûlallah! İman nedir?...

Resûlullah (S.A.):

— Allahın varlığına, birliğine, dönüşün O'na olduğuna, meleklerle kitaplara, peygamberlere, âhiret gününe ve öldükten sonra yeniden dirileceğine, dünyadaki amellerinden hesap vereceğine inanmandır.

Cebrail (A.S.):

— İslâmiyet nedir?

Resûlullah:

— Allah'a sıdkile ibadet etmen, hiç bir şeyi O'na ortak saymaman, hakkile namaz kılmaman, iyilikle farz olan zekâtı vermen ve Ramazan orucunu tutmandır.

Cebrail:

— İhsân nedir?.

Resûlullah:

— Görüyormuşsun. gibi Allah'a ibadet etmendir. Eğer sen onu bu maddî gözlerle göremiyorsan, muhakkak o seni görüyor.

Cebrail:

— Kıyâmet ne zamandır?

Resûlullah :

— Bu konuda sorulan sorudan daha bilgili değildir. Yalnız sana bazı alâmetlerinden haber vereyim. Hizmetçi kadın hizmet ettiği efendisini doğurduğu, dağdaki kaba deve çobanları gururlanarak muazzam binalarda oturdukları zaman kıyâmetin kopması yakındır. (8)

Sonra Resûlullah (S.A.) Lokman Süresinin

(8) Bu hadiste bildirilen kıyâmet alâmetleri hakkında ilim adamları pek çok izahlarda bulunmuşlardır. Âhir zamanda kadın ve erkek arasındaki gayri meşru temaslar o kadar çoğalacak ki, anne oğlunu, oğlu da annesini tanımayacaktır. Bundan başka, köyle şehir arasındaki seviye ortadan kalkacak, gölde yaşayanlar da modern hayat imkânlarına sahip olarak yaşayacaklardır.

beş şeyin ilminin Allaha âit olduğunu beyan eden 34. âyetini okudu. (9)

Bu konuşmalardan sonra Cebrail kalktı, ya-vaşça huzur-u Peygamberden ayrıldı. Tam o sırada Resûlullah (A.S.) ashabına şöyle hitâbetti:

— Gelip bize soru soran ve şu anda yanı-mızdan uzaklaşmakta olan zat kardeşim Cebra-il'dir. Size dininizi öğretmek için geldi ve bu so-ruları sordu. (10)

Bu hadiste zikri geçen «ih̄san» mertebesine oruçlular, oruçlarını ih̄lâs ile, Allah için tutanlar ulaşır. Bizim oruçlarımız, bizi yüceltmi-yorsa, ih̄lâsımızın noksanlığındandır.

İmam Gazâlî İhya'da oruç'u üç nev'e ayırır ve şöyle der:

Avâm'ın orucu, havâssın orucu, havasu'l-havâssın Orucu.

Avammın Orucu, mideyi ve nefsi arzuları tatminden alkoymaktır.

Havassın Orucu ise, kulağı, gözü, dili; elleri, ayakları ve sâir azaları günahlardan korumak-tır.

Havassu'l-havassın orucuna gelince, kalbi; girkin amel ve dünyevî fikirlerden, nefsi; külliyyen mâsivadan uzaklaştırmaktır.

ORUCUN TEDRİCİ BİR ŞEKİLDE FARZ KILINMASINDAKİ HİKMETLER

İslâmiyet bütün ahkâmında olduğu gibi, o-rucu da farz kılarken tekâmül esasına ri-âyet etmiştir. Ramazan orucu, Hicretin ikinci senesinde, Bedir Muharebesinden evvel Şaban ayında farz kılındı. Oruç, farızasının, İslâmın zuhurundan bir müddet sonra farz kılınması, i-lâhî bir hikmete mebnûdîr.

Namazın farz kılınması ve diğer bazı ah-kâm, oruca tekaddüm etmiştir. Çünkü insan nef-si, alıştığı bir nesneyi, çabucak bırakamaz. İslâ-miyet daima bir hükmü bina iderken insan ha-yatındaki tekâmül ihtiyacını nazarı itibare al-dığı için emir ve yasakları tedrici olarak va'zet-miştir. Bu bize, İslâmiyetin insan hayatına ve yaşayışına ne kadar uygun bir nizâm olduğunu gösterir. Bu yol insanı terbiye etmek ve fena alışkanlıklardan vazgeçirerek kemale doğru yö-neltmek için en muhkem bir yoldur.

Meselâ herhangi bir nesneye müptelâ ol-muş ve ibtilâsında müzminleşmiş bir kimse, alış-tığı şeyi birden bırakamaz. Hattâ bazan birden-bire bırakmasında sıhhat bakımından tehlikeli durumlar meydana gelebilir. Buna örnek olarak, hayatının mühim bir kısmını fazla miktarda iç-ki içmekle geçiren kimseyi gösterebiliriz. Böy-lesi birden bire içkiyi bırakırsa bir nevi delilik olan kemirici hastalıklara düşer olur. Fakat i-gerse yine hasta olur. İşte böylelerini tedavi et-mek üzere son günlerde Amerikada bir hastane kurulmuştur. Uzun seneler muhtelif içki veya zehirlerle hem vücudunu hem de aklını parçala-mış kimseler bu gibi feci akibetlerden kurtarıl-maları için buralarda tedavi edilirler. Tedavi sis-

temi pek tabii insan vücudundaki ve aklındaki gelişme pirenşiplerine göre yapılır. Tedricî bir surette eskiden alışmış olduğu zehirlerden kur-tarılır. İşte islâmiyet ilk olarak geldiği zaman-larda birden bire her şeyi men etmedi. Bütün ahkâmın vaz'ında, zayıf olan insanîyetin taham-mülüne göre her şeyi ayarladı. Meselâ şarap dört kademedede haram kılındı. Bu hususta Kur'anı Ke-rimde dört tane âyet indi. Bu dört âyet silsile halinde inmiştir. Aralarında zaman farkı var-dır. En son gelen âyette şarap katiyetle haram kılınmıştır. Aşağı yukarı Kur'anı Kerimin bütün ahkâmında bu tekâmül sistemine pek çok önem verilmiştir. İşte Amerikalıların bu gün yapmak-ta oldukları bu tedavi sistemini, Kur'anı kerim bundan bin üç yüz kusur sene evvel bizzat yap-mış ve muvaffak olmuş ve halen olmaktadır.

Oruç farz kılınmazdan evvel, müslümanlara aşure günü oruç tutmaları farz kılınmıştı. Aşure büyük bir gündür. Aşure gününde oruç tutmak, geçmiş dinlerde bir farize olarak kabul ediliyordu. Cahiliyet devrinde kureysliler bu gün-nü ta'zim ederler ve onda oruç tutarlardı. Aşu-re gününde ihtifaller yaparlar ve Kâbeyi süsler-lerdi. Peygamber efendimiz hicretten sonra, Me-dine Yahudileri tarafından da aynı günün ulu-landığını görmüştü. Buhârî ve Müslimde Ur-ve b. Zübeyrin Hz. Aışeden rivâyet ettiği hadiste şöyle denilmiştir: «Kureys kabilesi cahiliyet devrinde Aşure günü oruç tutardı. Sonra Hz. Peygamber (S.A.) müslümanların da aynı günde oruç tutmalarını emretti. Ramazan orucu farz kılınıncaya dek bu oruç devam etti. Ramazan o-rucu farz kılındıktan sonra Resûlullah efendimiz Aşure hakkında «isteyen o günü tutar istemeyen yer» buyurdu. Yine Buhârî ve Müslimde, İbni Abbas yolu ile rivâyet edilen bir hadiste, Pey-gamberimiz Medineye ayak bastığı zaman, Ya-hudilerin aşure gününde oruç tuttuklarını görün-ce «nedir bu?» diye sordu; Onlar «Bugün kutlu bir gündür; Bu günde Cenabı Allah İsrâil Oğul-larını düşmanlarından kurtardı; Hz. Musa o gün-de oruç tuttu» dediler. Peygamberimiz; ben kardeşim Musaya sizden daha yakınlım diyerek aşure orucunu tuttu; Ve müslümanlara da tut-malarını emretti. İşte Aşure orucu bundan böy-le mendup olarak devam etmiştir. Dokuzuncu gününde tutmak müstahap olduğu bildirilmek-tedir.

(9) Âyetin meâli şöyledir: Kıyâmetin ilmi yal-nız Allaha âittir. Yağmuru Allah indirir. Ana rahmindekileri O bilir. Hiç bir nefis yarın ne kazanacağını bilemez. ve hiç bir insan da nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz her şeyi hakkile bilen, doğru bilgi veren ancak Allahtır.

(10) Buhârî, kitab-ül-ıman, bab; Suâlü Cibril.

RAMAZAN AYINI ORUÇ AYI OLARAK TAHSİS ETMEKTEKİ HİKMETLER

Cenabı Allah oruç âyetinin evvelinde «Ramazan ayında Kur'an indirildi» diye beyan etmiştir. Aylar arasında bu Ramazanın kadri ve şerefi pek çok büyüktür. Çünkü yüce Peygamberimiz için ilâhî bir mucize, beşeriyet için umumî bir hidâyet kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'in yer yüzüne indirilmesinde zaman olarak on iki aydan bu ay seçilmiştir. O Kur'an ki, beşer yapısı değildir. Hz. Muhammedin icat ettiği bir takım edebî sözler de değildir. Kur'an hiç bir surette Hz. Muhammedin zekâsından, dehâsından doğmuş değildir. Ancak Allah kelâmıdır. Hak Teâlâ onu Hz. Muhammedin Peygamberliğinin berrak bir hücceti kılmıştır. Dâima Kur'an ulu peygamberin doğruluğunu ve onun hak peygamber olup bütün insaniyete peygamberlerin sonu olarak gönderildiğini bildirmiştir. Kur'an bu konuda en kuvvetli delildir. İşte bu sebepten dolayı Cenabı Hak Ramazan ayını oruç ayı olarak seçti. O ayda müslümanların oruç tutmalarını emretti. Çünkü ebedî mucize olan Kur'an-ı Kerim'in indiği o mübarek ayda oruç tutmak her halde diğer aylara nisbetle daha üstün bir amel olmalıydı. Bu ay bütün müslümanlar için en kıymetli bir aydır. Böylece ramazan ayının kıymeti kıyâmete kadar baki kalacak, ehli iman daima zikrettiğimiz bu mukaddes hatıraları anaarak tazim ve tebci edeceklendir. Oruç, zikir ettiğimiz sebev ve hikmetlerden dolayı bu ayda farz kılınmıştır. Ulu tanrı bu ayda bütün rahmet kapılarını açar. Çünkü gerçekte, kıyâmet gününe kadar devam edecek ve insanlık için hadsiz, hudutsuz bir rahmet olan Kur'anın inmesine kapı bu ayda açılmıştır. O halde Kur'anla açılmış olan bu rahmet kaptısı her sene bir defa. Kur'anın hürmetine ramazan ayında açılır. Buhârîde rivâyet edilen bir hadisi şerifte «her kim ramazanı tam bir iman, tam bir hulus ile tutar ve noksansız olarak bedenî ve ruhî bütün ibâdetlerini yaparsa geçmiş günahlarının hepsi bağışlanır» denilmiştir. O halde ramazan ayında ihlasla ibâdet eden bir kimse her halde tam olarak ecir alacaktır. Hakikî kurtuluş ihlasta hakiki islas da ancak oruçta tecellî eder. Haddi zatında hakkile oruç tutan bir kimse muhlislere bir örnek olmak vazifesini deruhte etmiş demektir.

ORUÇTAKİ AHKAM

«Her kim ramazan ayına ulaşırsa o ayda oruç tutsun diye» beyan edilen oruç âyetinde orucun farziyeti has olarak beyan buyurulmuştur. Ramazan ayında maksad o ayın içindeki günlerdir. O günlerin âdedi otuz veya yirmi dokuzdur.

ORUCUN SEBEBİ FARZİYYETİ :

Orucun sebebi farziyeti ramazan ayının girmesi yâni hilâlin görünmesidir. Her feridin ayı görmesi şart değildir. Bu gün ramazan ayının

girdiği, Astronomi bilginlerinin verdiği malûmâta göre belli olmuş demektir. Felekiyâtçular «Ramazan ayı filân gün giriyor» dediler mi o gün oruç tutulmalıdır. Ayrıca ayı görmeğe de çalışılmalıdır. Çünkü eski zamanlarda bu günün ilmi mevcut olsaydı onlar da şimdi bizim yaptığımız gibi amel ederlerdi.

Oruç İslâmiyetin getirdiği tekâlifden birisi olduğuna göre mükellef bir kimsenin âkil olması şarttır. O halde oruç üzerlerine farz olan kişiler âkil ve bâliğ olanlardır. Âkil bâliğ olmamış çocuklara ve delilere oruç farz değildir. Deli olanlara, delilik üzerlerinden gidinceye kadar oruç farz değildir. Namaz da böyledir. Delilik izale olduktan sonra, deli iken geçirdiği oruç ve namazlarını kaza etmekle mükellef değildir. Çünkü oruç, namaz ve benzeri ahkâmın bir kişi üzerine farz olmasında hakikî sebep, aklın varlığı olduğundan akıl olmadığı zamanlarda teklif bâki kalmaz ve akılsız kimse üzerine hiç bir şey yazılmamıştır. Fakat âkil bâliğ olmuş bir kimse hastalık veya herhangi bir sebepten dolayı, oruç tutması mümkün olmazsa o kimse geçirdiği günleri sonra kaza eder. Eğer bir kimse hasta olur ve o hastalıktan iyi olmadan, farz oruçlardan borçlu olarak ölürse; tutmadığı günlerden sorunlu tutulmaz. Yani kaza etmek imkânını bulamadığı için borçlu olduğu oruçlardan muaf tutulur. Bir kimsenin oruç tutmasına mâni olan sebep hastalık ise hastalık halinde tutamadığı oruçları için fidiye vermesi doğru değildir. Çünkü hastalık gelip geçici bir şeydir. Hastalık uzaklaştığı zamanlar da borçlu olduğu oruçlarını kaza eder. Yolcu olan kimse yolculukta oruç tutmaktan mutazarrır olursa orucu yemesine müsaade edilmiştir. Kur'anı Kerimde «yolcu olan eğer orucunu tutarsa onun için daha iyidir.» denilmektedir. Yolculardan orucunu tutmayanlar sonra geçirdikleri oruçlarının adedince kaza ederler. Bunlar için fidiye vermek yoktur.

İhtiyarlık sebebiyle oruç tutmaktan aciz olan kimseler her gün için bir fidiye verirler. Fidiye fakir bir kimseyi bir gün doyurmaktır. Burada günden maksat tam bir gündür. Yâni bizce ma'ruf olan üç öğün yemekdir. Bu özürde kaza edilmeyip fidiye verilmesinin sebebi: ihtiyarlık illetinin geçici olmamasıdır. Bilâkis her günün geçmesi takatsizliğin biraz daha ziyâdeleşmesine sebep olur. Cenabı Allah Kur'anı Kerim'de: «Allah herkese ancak gücünün yettiği kadarı yükler» buyurmuştur. Binaenaleyh ihtiyar bir kimse orucunu kaza edemez. Onun tek çâresi fidiye vermektir. İhtiyarlığa benzeyen bazı müzmin hastalıklar vardırki (Allah cümlemizi korusun) her kime kancayı takarsa ölünceye kadar devam eder. İşte böyle hastalıklara düğâr olmuş kimseler için de fidiye vermelerine cevâz vardır.

Bazı zor işlerde çalışan ve çalışmış oldukları âmâl maslahâtı âmmeyi ilgilendiren kimseler için de sonradan kaza etmek üzere oruç tutmalarına cevaz verilmiştir.

TENBİH

Dini mesâilde ilim adamı olarak bilinen kimsenin vazifesi kendisine müslümanlar tarafından bir mesele sorulduğu zaman, şeriatın aslına uygun olmak ve umumun menfaatinâ hizmet şartile en kolay tarafından fetvasını vermesi icâb eder. Aynı zamanda verilen fetva bütün insanlar tarafından aklan kabul edilmelidir. Çünkü din daima kolaylığı emreder. Eğer götürmeyeceğimiz yükü kendimize yüklersek indallah iki yönden mesul oluruz. 1) zorluğu emrettiğimizden dolayı 2) Amel etmediğimizden dolayı.

MESELE :

iğne (cevf) tabir olunan karına girmedikçe, vurulan madde ne olursa olsun orucu

bozmaz. İçindeki maddeyi karının içine indiren iğne olursa orucu bozar ve kaza lâzım gelir. Keffaret lâzım değildir. Çünkü yemek içmek gibi hakiki cinayet tamam olmamıştır. Göze damla akıtmak orucu bozmaz. Misvak kullanmak (kuru veya yaş) orucu bozmaz. Kusmağa gelince kustuğunu yutmadıkça orucu bozulmaz. Fırça ve macun ile dişleri yıkamağa gelince: bu hususta çok dikkatli olmalıdır. Boğaza doğru ulaşmamasına dikkat edilmelidir. Eğer boğaza varırsa içeriye sur'atle gireceğinden derhal orucu bozar. Dikkat etmek suretiyle macun kullanmakta bir beis yoktur. Bununla beraber macunlu fırça ile, oruçlu kimsenin dişlerini yıkamasında bir nevi kerahet vardır. Açlığı gidermek maksadıyla damardan yapılan iğnelerin orucu bozduğu söylenmiştir.

Ara yerde

Manası iplikten incecik telde

Madde zırhı ile geçen süvari;

Tahtadan yapılmış kılıçlar elde

Devlerle cengeder Donkişotvâri.

Duyulmuyor ruhu teskin eden ses

Ve kalkmıyor dehrin karanlık, sis'i...

Hasta can çekişir kesilmiş nefes,

Doktor sağlığına koymuş teşhisi.

Sazlarda ayar yok, bozulmuş teller,

Sazcı çaldığının değil farkında.

Nice ihtiraslar, nice emeller...

Öğünür zamanın köhne çarkında.

Nerde kahramanlar, hür idealler?

Nerde o beklenen saadet nerde?!..

Ve inceden ince nice sualler

Cevapsız kalıyor hep ara yerde.

● İsmail BAYRAM